

Сабырова К.Ж.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ИЧКИ ИШТЕР МИНИСТРЛИГИНИН
ЖОЛ КООПСУЗДУК КЫЗМАТЫНЫН ИШМЕРДҮҮЛҮГҮНДӨГҮ
КОМПЕТЕНЦИЯЛЫК СУРООЛОР**

Сабырова К.Дж.

**ВОПРОСЫ КОМПЕТЕНЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЛУЖБЫ
БЕЗОПАСНОСТИ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ МИНИСТЕРСТВА ВНУТРЕННИХ
ДЕЛ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

Zh.K. Sabyrova

**QUESTIONS THE COMPETENCE OF THE SERVICE
ACTIVITY ROAD SAFETY MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS
OF THE KYRGYZ REPUBLIC**

УДК: 34.038:351.811](575.2)

Автор тарабынан жол кыймылынын коопсуздугун камсыз кылуу чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин жол-күзөт кызматынын жана мамлекеттик органдардын ыйгарым укуктарына арналган суроолор изилденди. Автор тарабынан жол кыймылынын катышуучуларынын коопсуздугун камсыздандыруу боюнча жол-күзөт кызматынын Ички иштер министрлигинин артыкчылык функцияларын сактап калуу негизделет.

Негизги сөздөр: компетенциясы, Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин жол-күзөт кызматы, жол кыймылынын коопсуздугу.

Автором исследованы вопросы компетенции государственных органов и дорожно-патрульной службы Министерства внутренних дел Кыргызской Республики в обеспечения безопасности дорожного движения. Автором обосновывается сохранение за дорожно-патрульной службой Министерства внутренних дел приоритетной функции по обеспечению безопасности участников дорожного движения.

Ключевые слова: компетенция, дорожно-патрульная служба Министерства внутренних дел Кыргызской Республики, безопасность дорожного движения.

The author investigated the question of the competence of public authorities and road patrol service of the Ministry of internal Affairs of the Kyrgyz Republic in ensuring road safety. The author substantiates the preservation of the road patrol service of the Ministry of internal Affairs, the priority of safety of road users.

Key words: competence, road patrol service of the Ministry of internal Affairs of the Kyrgyz Republic road safety.

Акыркы жылдары республикабызда автоунаалардын парктарынын саны өсүүдө. Республикабыздагы автоунаалардын парктарынын орточо эсеп менен жылына 20%ге өскөн. Акыркы эки жыл ичинде жеңил автоунаалардын саны 120 миңден ашуун көбөйгөн (+58,1%).

2012-жылдын 31-декабрына Мамлекеттик техникалык кароодон өткөрүлгөн автоунаалардын саны төмөндөгү таблицадагыдай көрсөтүлөт:

Автоунаалардын түрү боюнча аталышы	Жарандардын автоунааларынын саны	Юридикалык жактардын автоунааларынын саны	Жалпы автоунаалардын саны
Жеңил автоунаалар	384284	13725	398009
Жүк ташуучу автоунаалар	42059	10467	52526
Атайын автоунаалар	4781	6130	10911
Автобустар	2809	2028	4837
Микроавтобустар	15673	1383	17056
Мототранспорттор	6212	171	6383
Прицептер	12340	2390	14730
Автоунаалардын жалпы саны	468158	36294	504452

Эскертүү: оң тарабынан айдалуучу автоунаалардын жалпы саны 78944тү түзөт.

Жолдун инфраструктурасы жана жол коопсуздук көзөмөлдөө кызматы мындай өлчөмдөгү автотранспорт каражаттарынын кыймылын дайыма көзөмөлгө алып жетише алышпайт. Бул көрүнүш автотранспорт каражаттарынын жол кырсыгына кабылгандыгынын болуусу менен көрүнүп турат. Республикабызда жылына жол кырсыгынан каза болгондордун саны 1000 ден ашуун, ал эми денесине ар кандай жаракат алгандардын саны 6000 ден ашат. Бул жол кырсыктарын азайтуу өлкөбүздүн бирден-бир көйгөйлүү маселелеринин бири.

2012-жылдын 12-айында жол кырсыктары 2011-жылга салыштырмалуу 20,6%ге көп катталган. Тактап айтканда, 2011-жылы 4813 жол кырсыгы катталган болсо, ал эми 2012-жылы 5803 жол кырсыгы катталган. Ошол эле убакта жол кырсыгынан каза тапкан адамдардын саны да 3,5%ге өскөн (2011-жылы 1018 болсо, 2012-жылы 1054гө чейин жеткен), денесине жаракат алгандардын саны да 26,5ге көбөйгөн (6697 ден 8452 ге чейин). Бул жол кырсыктарынын 16,4 %ти жөө адамдардын айынан, ал эми 79,5 %ти айдоочулардын айынан болгон [1].

Жогорудагы көрсөтүлгөн жол кырсыктарына талдоо жүргүзүп көрсөк, жол кырсыгы менен эффективдүү күрөшүү үчүн жол кыймылынын баардык

элементтери менен иш жүргүзүү зарыл. Булар айдоочулар курамы, транспорттук каражаттар жана жолдордун инфраструктурасы.

Жылдар	Катталган автоунаалардын саны	Берилген айдоочунун күбөлүктөрүнүн саны	Өзү дардангандыгы боюнча берилген айдоочулук күбөлүктөрдүн саны	Жалпы берилген күбөлүктөр менен өзү даярдангандарга берилген айдоочулук күбөлүктөрдүн проценттик айырмасы
2010	52311	127419	3633	2,85%
2011	82577	149507	5893	3,94%
2012	83979	140003	8315	5,9%

2009-жылы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүндө структуралык өзгөрүүлөр болгондугуна байланыштуу ички иштер министрлигинин каттоо-экзаменацялык подразделениясынын функциялары Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик каттоо кызматына өткөрүлүп берилген. Мындай структуралык өзгөрүүлөр болуп, каттоо-экзаменацялык поразделениясынын функциялары Мамлекеттик каттоо кызматына өткөрүлүп берилгенден кийин жол кырсыктарынын көбү бир жылдан аз айдоочулук стажы менен айдоочулардын катышуусу менен болуп, акыркы жылдары жол кырсыгынын саны көбөйүүдө.

Мисалга алсак, акыркы эки жылда эле бир жылдан аз айдоочулук стажы менен айдоочулардын катышуусунда жол кырсыгы 90,9%ге көбөйгөн (199 дан 380 ге чейин жеткен). Бул келтирилген мисал, айдоочулар өтө төмөнкү деңгээлде даярдалып жаткандыгын көрсөтөт.

Бүгүнкү күндө республикабыздын аймагында жалпысынан айдоону үйрөтүү боюнча 204 окуу жайы катталган. Бирок, Кыргыз Республикасынын Илим, билим министрлиги тарабынан 171 гана айдоону үйрөтүү окуу жайларына лицензия берилген. Ал эми, 33 окуу жайы жогорку жана орто жайларынын базасында айдоону үйрөтүүдө.

Белгилей кетчү нерсе, Бишкек шаарында жалпысынан 44 айдоону үйрөтүү боюнча окуу жайлары бар. Алардын болгону үчөөнүн гана курсанттарды практикалык окутууга автодромдору бар.

Ошондой эле, айдоону үйрөтүү боюнча окутуп жаткан окуу жайлар окутуунун сапатына жана мындай сапат менен окутулуп, начар дайындалган айдоочулар тарабынан болуп жаткан жол кырсыктары боюнча окуу жайларынын жоопкерчилиги каралган эмес. Мындай көрүнүштөр көп окуу жайларында бар экендиги баарыбызга маалым.

Жол кыймылын көзөмөлдөө кызматкерлеринин дагы бирден-бир көйгөйлүү маселелеринин бири, бул автотранспорт каражаттарынын катышуусунда болгон кылмыштардын бетин ачуу.

2012-жылы өлкөбүздүн аймагында жол кырсыгы болгон жерден айдоочулар изин суутуп качып кеткен 1041 факт катталган. Бул болгон жол кырсыктарынан 121 адам каза табышып, ал эми 1047

адам денелерине ар кандай жаракаттарды алышкан. Жылдын аягында 518 жол кырсыгы боюнча кылмыштын бети ачылбай калган. Бул ачылбаган кылмыштар боюнча 48 адам каза табышып, 513 адам денелерине жаракат алышкан. Автотранспорт каражаттарынын катышуусунда кырсык болгон жерлерге тергөө-оперативдик тобу барып инструкция боюнча күбөлөрдү жана кылмышты көргөн адамдарды сурамжылоо жүргүзүшөт. Көп учурларда сурамжылоо жүргүзгөн адамдар, мисалы «БМВ» үлгүсүндөгү кара түстөгү автоунаа экендигин айтышып, бирок мамлекеттик каттоо номерлик белгисин көрбөгөндүгүн, же болбосо номерлик белгидеги тамгасын туура эмес айтышкандыгы да кездешпей койбойт [1].

Бул маалыматтын негизинде жол кыймылын көзөмөлдөө кызматкерлери Өкмөткө караштуу Мамлекеттик каттоо кызматынын Бишкек шаарынын Чолпон-Ата көчөсүндө жайгашкан автотранспорт каражаттарын жана айдоочулук курамды каттоо департаментине барышып автотранспорт тууралуу толук маалыматты алышат.

Азыркы убакта ички иштер министрлиги, ошондой эле жол кыймылын көзөмөлдөө кызматы жол кырсыгы болгон жерден качып кетишкен автотранспорт каражаттарын жана алардын ээсин оперативдүү түрдө тактай алышпайт. Себеби, автотранспорт каражаттарынын жана айдоочулук курамды каттоо департаментинин жетекчилиги тарабынан ар бир маалыматты алыш үчүн расмий каттарды талап кылышууда.

Мындан сырткары, автотранспорт каражаттарын жана айдоочулук курамды каттоо департаменти укук коргоо кызматынын катарына кирбегендиктен жумасына 5 күн иштешип, майрам жана дем алыш күндөрү жол кырсыгына учурап, жол кырсыгы болгон жерден изин суутуп качып кеткен автотранспорт каражаттары тууралуу маалыматты алууга мүмкүнчүлүк болбогондуктан, көп кылмыштардын бетин ачууда ыңгайсыздыктарды туудурууда.

Бул багытта жол кыймылын көзөмөлдөө кызматы тарабынан Россия, Казакстан, Өзбекстан жана Тажикстан республикаларынын ички иштер министрликтеринин жол коопсуздугун камсыз кылуу кызматтарынын иштери иликтөө жүргүзүлдү.

Азыркы убакта бардык СНГ өлкөлөрүндө автоунааларды жана айдоочулук курамды каттоо, ошодой эле айдоону окуткандан кийин экзамен алып айдоочулук күбөлүгүн берүү ички иштер министрлигинин карамагана берилип, анын тиешелүү подразделениялары тарабынан жүргүзүлүүдө.

Мындай тажрыйба техникалык нормаларды, жол эрежелерин, стандарттарды жана башка жол кыймылына тиешелүү болгон укуктук документтерди контролдоо жана көзөмөлдөө камсыз кылынат.

Мамлекеттик каттоо кызматынан, ички иштер министрлигине автоунааларды, айдоочулук күбөлүктөрдү каттоо жана айдоону окуткандан кийин экзамен алууну кайрадан кайтарып берүү менен

мыйзамдарыбыздагы көптөгөн карама-каршылыктар жана ой-келишпестиктер жоюлмак.

Ал учун, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2009-жылдын 17-ноябрындагы 708 сандуу токтомунан Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин айдоочулук курамды жана автотранспорт каражаттарын каттоо боюнча Мамлекеттик каттоо кызматына укук мурастоочусу болуп белгилген пунктун [2] төмөндөгү мыйзамдарга каршы келгендиктен жокко чыгарып, кайрадан ички иштер министрлигинин карамагына өткөрүү зарыл.

1. Кыргыз Республикасынын «Ички иштер органдары жөнүндө» [3] мыйзамынын 2-беренесине ылайык ички иштер органдарынын негизги милдеттери жол коопсуздугун камсыз кылуу чөйрөсүндө контролдоп-уруксат берүүчү чараларды жүзөгө ашыруу жана жол коопсуздугун камсыз кылуу чөйрөсүндө контролдоп-уруксат берүүчү чараларды, эсепке алуу-каттоо жана экзаменден өткөрүү иштери жүзөгө ашырылат.

2. Кыргыз Республикасынын «Жол кыймылы жөнүндө» [4] мыйзамынын 30-беренесине ылайык жол кыймылынын коопсуздугун камсыз кылуу жаатындагы мамлекеттик көзөмөл жана контроль Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык уюштурулат жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын, жол кыймылынын коопсуздугун камсыз кылууга тиешеси бар эрежелерди, стандарттарды, техникалык ченемдерди жана башка ченемдик актыларды сактоону камсыз кылуу максатында жүргүзүлөт.

3. Кыргыз Республикасынын «Автомобиль жолдору жөнүндө» [5] мыйзамынын 37-беренесине ылайык автомобиль жолдорунда жол кыймылынын коопсуздугун камсыз кылуу Жол кыймылынын коопсуздугу боюнча ыйгарым укуктуу мамлекеттик органынын милдети.

4. Кыргыз Республикасынын «Жерде жүрүүчү транспорт каражаттарынын коопсуздугу боюнча Кыргыз Республикасынын Техникалык регламенти» [6] мыйзамынын 8, 9, 10 жана 12-беренелерине ылайык жерде жүрүүчү транспорттук каражаттарды техникалык талаптарын сактоо менен эксплуатациялоо тийиштүү ыйгарым укуктуу орган тарабынан камсыз кылынышы керек [7].

5. Администрациялык жоопкерчилик жөнүндө кодексинин [8] 624-беренесинин негизинде айдоочуларды Жол кыймылынын эрежелерин билүүсүн текшерүүгө жөнөтүү чечими туурасында токтом мамлекеттик автомобиль инспекциясынын башкармаларынын, бөлүмдөрүнүн (бөлүчөлөрүнүн) башчылары жана алардын орун басарлары, ал эми мамлекеттик автоинспекция бөлүмдөрү (бөлүмчөлөр) болбогон жерде – райондук ички иштер органдарынын бөлүмдөрүнүн башчылары жана алардын орун басарлары тарабынан кабыл алынат.

Азыркы шартта жол кыймылынын коопсуздугунун деңгээлин көтөрүү максатында жана конкреттүү жыйынтык чыгаруу үчүн Кыргыз

Республикасынын жол көзөмөлдөө кызматында көптөгөн жаңылануулар талап кылынат [9].

Талдоо жүргүзүп, кылмыш жасоого көмөк көрсөткөн себептерди жана шарттарды аныктоого жана аны болтурбоо бул жол коопсуздугун көзөмөлдөө кызматынын эң негизги милдеттеринин бири. Жол коопсуздугун көзөмөлдөө кызматы тарабынан иш аткарылууда эскертүүлөр берилип, криминалогиялык жана администрациялык-деликтологиялык талдоолор жүргүзүлөт [10].

Ошондой эле, көптөгөн кылмыштуулуктар автотранспорт каражатын колдонуу менен болот. Бул багытта да кылмыштуулук менен күрөшүүнү күчөтүүдө жол коопсуздугун көзөмөлдөө кызматынын катышуусунда аткарылат.

Жогорудагылардын негизинде жана Россия, Казакстан, Өзбекстан жана Тажикстан өлкөлөрүнүн укук коргоо органдарынын иш алып баруусун эске алуу менен Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик каттоо кызматынан айдоочулук курамды жана автотранспорт каражаттарын каттоону Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин карамагына өткөрүүнү туура деп эсептейбиз.

Адабияттар:

1. Кыргыз Республикасынын ички иштер министрлигинин жол коопсуздугун көзөмөлдөө кызматынын 2012-жылдагы жол кырсыгынын талдоосу. //Кыргыз Республикасынын жол коопсуздугун көзөмөлдөө кызматынын укук бузууларды каттоо жана талдоо жүргүзүү борбору.
2. 2009-жылдын 17-ноябры N708 Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик каттоо кызматы жөнүндө Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Токтому.
3. Кыргыз Республикасынын ички иштер органдары жөнүндө Кыргыз Республикасынын Мыйзамы 1994-жылдын 11-январы N 1360-ХП.
4. Кыргыз Республикасындагы жол кыймылы жөнүндө Кыргыз Республикасынын Мыйзамы.
5. Автомобиль жолдору жөнүндө Кыргыз Республикасынын Мыйзамы 1998-жылдын 2-июну N 72
6. Жерде жүрүүчү транспорт каражаттарынын коопсуздугу боюнча Кыргыз Республикасынын Техникалык регламенти. Кыргыз Республикасынын Мыйзамы 2009-жылдын 29-майы N 178.
7. 2012-жылдын 14-августу N 560 Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Токтому «Кыргыз Республикасынын ички иштер министрлигинин ишин уюштуруу боюнча айрым чаралар жөнүндө»
8. Администрациялык жоопкерчилик жөнүндө Кодекс. КР [1998-жылдын 4-августундагы № 114 мыйзамы](#)
9. Изин суутпай издөө иши жөнүндө Кыргыз Республикасынын Мыйзамы 1998-жылдын 16-октябры N 131
10. 1999-жылдын 4-августу N 421 Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Токтому Жолдо жүрүүнүн эрежелерин жана транспорт каражаттарын пайдаланууга чыгаруу боюнча жана кызмат адамдарынын жолдо жүрүүнүн коопсуздугун камсыздоодогу милдеттери боюнча негизги жоболорду бекитүү тууралуу

Рецензент: д.ю.н., профессор Шаршеналиев А.Ш.